

Nikola KUSTIĆ (Zagreb)

O SEMANTIČKOM SADRŽAJU I TVORBI OBITELJSKIH NADIMAKA U GRADU PAGU

Grad Pag na istoimenom otoku smješten je u dubokoj uvali u središtu otoka gdje je ona na prevlaci zvanj *Prōšika* premošćena mostom koji je dijeli na dva dijela: sjeverni, otvoreni dio, i južni zatvoreni s bazenima za proizvodnju soli. Na sadašnje, prethodno urbanizirano područje, preselili su se Pažani iz *Stoāroga groāda* u polovici 15. stoljeća jer je *Stoāri groād*, koji je postao središnje otočko mjesto nakon uništenja Kisse, bio nepogodan za obranu. Smješten u dubokoj uvali u koju se brodom, tada jedinim prometnim sredstvom, moglo ući kroz *Poāška vroāta* koja su teško prohodna za vrijeme jake bure, grad Pag je bio prometno izoliran sve do najnovijeg doba što je uvjetovalo njegov konzervativizam, ali i očuvanje mnogih tradicija u običajima i folkloru u najširem smislu riječi, a poglavito u govoru. Kao i u drugim primorskim čakavskim mjestima, gdje je bila mletačka uprava, i u Pagu se pod utjecajem venecijanskog dijalekta razvio cakavizam, ali on je u gradu Pagu dobro očuvan, što paški čakavski govor čini specifičnim.¹

Posebno mjesto u životu Pažana, tj. u njihovoj međusobnoj komunikaciji, imaju obiteljski nadimci. Iako vrlo rano, već u srednjem vijeku, postoje podaci o popisu

¹ O cakavizmu, koji se »ne odražava samo na zamjenici ča« (upotreba oblika *ca* umjesto *ča*), nego je to naziv »za čitavu jednu pojavu svojstvenu čakavskom narječju«, napisao je u svom opširnom djelu akademik Milan Moguš: *Čakavsko narječje – Fonologija*, izdanje Školske knjige, Zagreb 1977. od str. 66 do 78. Za Pag, navodi on, kako je već M. Malecki utvrdio da je »bardzo silne gniazdo cakawizmu« (str. 69), da je isti pisac dao objašnjenje postanka cakavizma interferencijom talijanskog mletačkog i hrvatskog čakavskog dijalekta) u novije vrijeme prihvaća i akademik Božidar Finka (str. 71). Izloživši drugačije gledište o nastanku cakavizma Josipa Hama i postavku Žarka Muljačića, Moguš dolazi do zaključka kako pojavu cakavizma pored vanjskog utjecaja, »treba u prvome redu pronalaziti unutar samoga čakavskog sustava« (str. 74).

paških obitelji s prezimenima u značenju patronima, od kojih su neka očuvana do naših dana,² uz njih su se razvili i obiteljski nadimci koji nisu samo sredstvo individualizacije, što im je prvotno bila jedina uloga, nego u svakodnevnoj životnoj komunikaciji zamjenjuju patronime, tj. službena prezimena. Ima slučajeva da najbliži susjedi (kuća do kuće) ne znaju jedni drugima službeno prezime, nego se dozivaju obiteljskim nadimkom.

Nastanak obiteljskih nadimaka društveno je uvjetovan prvenstveno iz potrebe za diferencijacijom pojedinaca a kasnije i njihovih obitelji u odnosu na matičnu porodicu od koje se pojedinac odvojio i s vremenom udaljio zadržavši prezime svoga preda kao patronim koji nije mogao mijenjati jer je njime službeno evidentiran kao osoba, građanin. Isto prezime ima danas po desetak i više obitelji koje nisu više ni u kakvu srodstvu. A kad se ima u vidu da su unuci, prema nepisanom zakonu patrijarhalne sredine, morali dobiti djedovo ime, onda nije teško prosuditi kako su različite osobe (prvorodena muška djeca dvojice ili trojice braće) imale jednako ime i prezime, stoga im je, radi razlikovanja, bilo nužno nadjenuti nadimak kao dodatnu, do-

² O paškim prezimenima i o obiteljskim nadimcima u gradu Pagu pisao je Lucijan Marčić u djelu Antropogeografska ispitivanja po severodalmatinskim ostrvima (Rab, Pag, Vir). *Srpski etnografski zbornik*. Naselja i poreklo stanovništva, knjiga 23, Beograd 1926. gdje na str. 317 navodi kako je »Prvi popis imena po Ruiću iz 1399 g. kad su Pažani odlučili da povise broj većnika. Tom prilikom su odredili da Belota Dobrinčić i Radovan Markizanić slobodno izaberu svaki po četiri građanina te da sastave kolegijum deseterice koji će izabrati zajedno dovoljan broj građana za upravno telo«, nakon čega slijedi popis izabranih građana, sve s hrvatskim imenima i prezimenima od kojih ću neka navesti: *Belota Maroević. Kreško Bilinić. Ratko Mirković. Martin Radenić. Ivan Dražević. Ciprijan Mulić. Petar Godešić. Damjan Pribenić. Mirko Karbonić. Blaž Silović Jurjev pok. Brezanića. Lovro Rastinić pok. Sprehnića i druga.*

Naredni popis prezimena, koja su se patronimično razvila, kako navodi L. Marčić, nastao je 1409. godine kad je Giacomo Cocco reducirao broj vijećnika, a zatim 1433. godine još jedan popis, kad je dekretom Senata osnovano nasljedno plemstvo u Pagu, što potvrđuje kako su Pažani vrlo rano patronimično i antroponimično identificirani i individualizirani i to s najvećim brojem imena i prezimena koja pripadaju hrvatskom jezičnom izrazu.

L. Marčić također, prema Marku Lovru Ruiću (1736–1808), navodi i popis prezimena onih obitelji koje su iz Staroga grada prešle u novi Pag 1443. godine kao i prezimena kasnije naseljenih obitelji od kojih su mnoge izumrle odnosno kojih prezimena više nema. Međutim, neke su obitelji mijenjale svoja prezimena, stoga je Marčić ispravno opazio kako su s antropogeografskog gledišta, tj. za poznavanje osoba, važniji nadimak i zanimanje pojedinaca, a često i kraj odakle je obitelj došla, nego obiteljsko »pravo ime«. U daljnjem tekstu ovo će djelo biti navedeno pod nazivom: L. Marčić: Antropogeografska ispitivanja.

Hrvatska, odnosno slavenska obilježja u životu otoka Paga u ranom srednjem vijeku ističe i akademik Petar Skok u djelu *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima – toponomastička ispitivanja*, Zagreb 1950. godine, a to potvrđuje i akademik Mate Suić u djelu: *Pag*, objavljenom u Zadru 1953. godine, str. 41 (u daljnjem tekstu M. Suić: Pag).

punsku oznaku individualnosti. Osim prometne zatvorenosti paškoga gradskog područja, postanku i razvitku obiteljskih nadimaka pogodovao je i relativno visok natalitet te relativno mala migracija žitelja do završetka drugog svjetskog rata.³

S jezičnog gledišta obiteljski nadimak nije dijalekatska preinaka patronima u odnosu na službeno prezime kako se piše i izgovara u književnom jeziku. Zbog svoje namjene individualizacije i diferencijacije pojedinaca u odnosu na skupinu istih prezimenjaka, nadimak svoju ulogu može ostvariti jedino ako se fonemski potpuno razlikuje od patronima jer je i nastao s drugačijom motivacijom.⁴ Nisu, dakle, obiteljski nadimci dijalektalno *Būša* prema službenom prezimenu *Bukša* ili *Liher* prema *Rücker*, nego leksički nove riječi koje ni svojim korijenom ni osnovom nisu u vezi s patronimom. Obiteljski nadimci postaje tako druga prezimena, ali za internu, lokalnu, svakodnevnu i neslužbenu uporabu. U daljnjoj, najprije osobnoj a kasnije obiteljskoj individualizaciji, ponekad se prvom nadimku dodaje i drugi kojim se dalje pojedinac diferencira od skupine pa tako u prvo vrijeme egzistiraju dvočlani nadimci koji ostaju sve dotle dok prvi ne nestane, što se događa postupno sa sve većim rodbinskim udaljavanjem.⁵

Nastanak obiteljskih nadimaka prvenstveno je sociološki uvjetovan sa svrhom diferencijacije osoba istog prezimena koje se međusobno razlikuju. Nadimkom su, dakle, potvrđene takve individualne razlike. Međutim, iako nastale iz nejezičnih razloga, nadimke kao onomastičku kategoriju nije dovoljno samo popisati, nego i jezično obraditi jer je u njima, uz odraz života ljudi na određenom stupnju razvoja, imanentno sadržan i jezik kraja u kome su oblikovani.⁶

³ Potkraj 19. stoljeća, prema navodu M. Suića, grad Pag imao je četiri tisuće stanovnika. M. Suić: Pag, str. 69.

⁴ Vidi Živko Bjelanović: Obiteljski nadimci u sjevernoj Dalmaciji. *Onomastica jugoslavica*, Zagreb 1979, str. 75.

⁵ Ovaj se razvoj može pratiti na primjeru recentnog nadimka kao što je *Bilè Mūjsić*, gdje je *Mūjsić* prvi, odnosno stariji porodični nadimak, a *Bilè* je nadimak jedne obitelji koja pripada rodu *Mūjsića*, a nastao je prema osnivaču i glavi te nove obitelji. Prvi član nadimka još nije samostalan nego redovno dolazi zajedno s drugim pa se govori: *Ovò je sīn Bilè Mūjsića*, dakle upotreba genitiva umjesto pridjevskog oblika (*Mūjsićov*). Tek će najbliži susjedi i prva rodbina reći: *Ovò je Bilin sīn*.

Sličan je razvoj imao i nadimak *Nājner* kojim je jedna obitelj odvojena od porodičnog nadimka *Kranjčić* odnosno *Krajncić*.

⁶ Obiteljske nadimke u gradu Pagu popisao je L. Marčić u djelu Antropogeografska ispitivanja, str. 328 do 332. Međutim, u tom djelu su nadimci samo u muškom rodu, štokavizirani su i nisu akcentuirani čime im je oduzeto lokalno jezično obilježje, stoga se ovdje, uz oblik za muški rod, navode i njihovi oblici za ženski rod i za plural s bilježenjem fonema s i š kao ś, z i ž kao ž, tj. artikulacijski srednjim glasovima, zatim diftonzima: *oa*, *uo*, *ie* te standardnim oznakama za akcentuaciju.

Ne ulazeći u podrobnija sociološka ispitivanja i nejezične razloge nastanka obiteljskih nadimaka u gradu Pagu, neophodno je s jezičnog gledišta:

- a) navesti ih u izvornom govoru kao građu,
- b) razmotriti njihovo značenje u odnosu na opći leksik paškoga govora i
- c) prikazati njihovo oblikovanja s tvorbenog i morfološkog aspekta.

1. Obiteljski nadimci s pripadajućim službenim prezimenima kao patronimima

Nositelj obiteljskog nadimka je redovito pojedinac i to mahom muškarac. Kad postane glava obitelji, njegov nadimak zahvaća cijelu njegovu obitelj, tj. potomke, ali ne i ženu kao člana obitelji jer udata žena uvijek zadržava nadimak obitelji u kojoj je rođena. Ovdje će stoga, uz pripadajuće službeno prezime u značenju patronima poredano abecednim redom, biti navedeni obiteljski nadimci i to u muškom rodu, kao nositelju nadimka, a u zagradi će biti oblik za ženski rod i pluralni oblik.⁷

Babeli — *Meštrantonč* (*Meštrantonika*, *Meštrantoničovi*); Batković — *Meštraivo* (*Meštraivinka*, *Meštraivovi*); Benzija — *Šanta* (*Šantika*, *Šantovi*), *Gabađija* (*Gabađika*, *Gabađjovi*); Bistričić — *Mekušić* (*Mekušika*, *Mekušičovi*), *Doade* (*Doadinica*, *Doadinovi*), *Žulè* (*Žulinica*, *Žulinovi*); Bukša — *Kužmoarijo* (*Kužmoarka*, *Kužmoarijovi*), *Fažolín* (*Fažolínka*, *Fažolínovi*), *Vedopija* (*Vedopika*, *Vedopijovi*), *Ćir(i)lín* (*Ćir(i)línka*, *Ćir(i)línovi*), *Pertuđrić* (*Pertuđrika*, *Pertuđrićovi*), *Kinkö* (*Kinkinica*, *Kinkinovi* i *Kinkini*); Buljanović — *Čuök* (*Čokövetica*, *Čokövi*), *Jügo* (*Jügovica*, *Jügovi*), *Kranjcic* (*Kranjcika*, *Kranjcicovi*), *Näjner* (*Näjnerovica*, *Näjnerovi*); Buljeta — *Büjko* (*Büjkovka*, *Büjkovi*), *Markëto* (*Markëtovica*, *Markëtovi*), *Milëto* (*Milëtovica*, *Milëtovi*); Crljenko — *Röko* (*Rökovica*, *Rökovi*), *Bartuluön* (*Bartuluönka*, *Bartuluönovi*), *Jurín* (*Jurínka*, *Jurínovi*), *Cimežín* (*Cimežínka*, *Cimežínovi*); Čepulo — *İvac* (*İvaška*, *İvacovi*), *Mikonić* (*Mikonika*, *Mikonićovi*), *Žerävica* (*Žerävicinka*, *Žerävicinovi*); Donadić — *Delija* (*Delijovica*, *Delijovi*), *Variëljo* (*Variëljevica*, *Variëljovi*), *Fabijanić* — *Käbanica* (*Käbaniška*, *Käbanicovi*), *Konjčic* (*Konjčika*, *Konjčicovi*), *Koluöna* (*Koluönka*, *Koluönkovi*), *Längver* (*Längverka*, *Längverovi*), *Liëvro* (*Liëvrovica*, *Liëvrovi*), *Luöjko* (*Luöjkovica*, *Luöjkovi*),

⁷ Radi preglednosti navode se ovdje službena prezimena (patronimi) abecednim redom s pripadajućim obiteljskim nadimcima koji su u uporabi.

Za ralik u nadimcima, prezimena su navedena u službenom obliku, stoga nisu akcentuirana i grafijski su napisana kao u književnom jeziku, međutim, valja reći kako se narodni izgovor pojedinih prezimena razlikuje od službenog. Tako se prezimena *Bukša*, *Benzija*, *Ogüić*, *Paro*, *Palčić*, *Pernar*, *Tičić* izgovaraju: *Büša*, *Benzija*, *Ogüjic*, *Pöaro*, *Pöalčić*, *Piernar*, *Tičic*.

Luđlo (Luđlovica, Luđlovi), Njekulîn (Njekulînka, Njekulînovi). Pertuđrić (Pertuđrika, Pertuđrićovi), Pevacić (Pevacića, Pevacićovi), Pramatîjo ili Parmatîjo (Pramatîka – Parmatîka, Pramatîjovi – Parmatîjovi), Râjs (Râjska, Râjsovi), Šoârko (Šoârkovica, Šoârkovi), Šejmen (Šejmenka, Šejmenovi), Špavalo (Špavalka, Špavalovi), Šuto (Šutovica, Šutovi), Teliĕr (Teliĕrovica, Teliĕrovi); Faĉini – Būdin (Būdinica, Būdinovi), Būjaš (Būjašovica, Būjašovi), Jacić (Jacićka, Jacićovi); Festini – Batarîja (Batarîka, Batarîjovi), Ivoāncić (Ivoāncika, Ivoāncićovi), Madōna (Madōnka, Madōnovi), Mišić (Mišićka, Mišićovi), Rōza (Rōzinka, Rōzinovi). Škoālkic (Škoālkica, Škoālkicovi); Grašo – Baldašarić (Baldašarića, Baldašarićovi), Burîn (Burînica, Burînovi), Kikilîka (Kikilîna, Kikilînovi), Pūškica (Pūškicinka, Pūškicinovi), Šimurica, Šimuricinka, Šimuricinovi), Tōno (Tōnovica, Tōnovi); Grubišić – Grujō (Grujōnica i Grujōcinka, Grujōnovi); Herenda – Flōca (Flōcovica, Flōcovi), Moârco (Moârcovka, Moârcovi), Plēmīc (Plēmīka, Plēmīcovi); Jurić – Kotārac (Kotāarka, Kotāarcovi); Karavanić – Koširić (Koširica, Koširićovi), Žurko (Žurkovica, Žurkovi); Kršulović – Minĉuōn (Minĉuōnka, Minĉuōnovi); Kurilić – Bīškup (Bīškupova, Bīškupovi); Kustić – Bērcić (Bērcika, Bērcićovi), Bērzića (Bērzićinka, Bērzićinovi), Būro (Būrovica, Būrovi), Būrco (Būrčovica, Būrćovi), Durinić (Durinica, Durinićovi), Paulin (Paulinica, Paulinovi); Mariĉević – Kalebića (Kalebićinka, Kalebićinovi), Patruōna (Patruōnka, Patruōnovi), Žōrić (Žōrika, Žōrićovi); Maržić – Ambrozić (Ambrozića, Ambrozićovi), Antina (Antinica, Antinovi), Blitvar (Blitvarka, Blitvarovi), Dūdulica (Dūdulicinka, Dūdulicinovi), Germoāj (Germoājka, Germoājovi), Kuncić (Kuncićka, Kuncićovi), Markoviĉna (Markoviĉnica, Markoviĉinovi), Mātulac (Mātulicinka, Mātulicinovi), Pētica (Pētica, Pēticinovi), Šmoāmjak (Šmoāmjakovica, Šmoāmjakovi); Marganić – Golubić (Golubića, Golubićovi); Matić – Makarānin (Makarānka, Makarāninovi); Meštović – Bumboāžo (Bumboāška, Bumboāžovi), Padivoān (Padivoānka, Padivoānovi), Padrić (Padrića, Padrićovi), Šeštoān (Šeštoānka, Šeštānovi), Štampadurić (Štampadurica, Štampadurićovi), Vidoāl (Vidoālka, Vidoālovi); Natanelić – Jacēna (Jacēnica, Jacēnovi); Negulić – Šoānković (Šoānkovica, Šoānkovićovi); Oguić – Bōldan (Bōldanka, Bōldanovi), Jēlvić (Jēlvica, Jēlvićovi); Orlić – Kāldo (Kāldovica, Kāldovi); Oštrić – Boanĕ (Boanĕnica, Boanĕnovi), Ćurligo (Ćurligovka, Ćurligovi), Jūrka (Jūrka, Jūrkinovi); Palĉić – Bevoāndić (Bevoāndica, Bevoāndićovi), Būgun (Būgunica, Būgunovi), Cicĕ (Cicĕnica, Cicĕnovi), Cikvantin (Cikvantinica, Cikvantinovi), Fažolîn (Fažolînica, Fažolînovi), Magažnoâr (Magažnoârka, Magažnoârovi), Pavina (Pavinica, Pavinovi), Želenjoak (Želenjoakovica, Želenjoakovi); Paro – Bošānar (Bošānarka, Bošānarovi), Bumburoak (Bumburakovica, Bumburakovi), Frankulîn (Frankulînica, Frankulînovi), Mūjsić (Mūjsićka, Mūjsićovi), Stanjarić (Stanjarica,

Štanjarićovi); Pastorčić — *Fūmić* (*Fūmika, Fūmićovi*), *Matnoāco* (*Martinoācovka, Martinoācovi*), *Šimiēna* (*Šimiēncovka, Šimiēncovi*), *Ūfić* (*Ūfika, Ūfićovi*); Pernar — *Grižōtina* (*Grižōtinka, Grižōtinovi*); Pogorilić i Pgorelić — *Kājna* (*Kājnka, Kājnovi*), *Perūža* (*Perūžinka, Perūžinovi*); Potočnjak — *Míjo* (*Míjovica, Míjovi*); Radaković — *Milć* (*Milika, Milćovi*); Radoslavić — *Švōrić* (*Švōrika, Švōrićovi*); Rakamarić — *Belōta* (*Belōtinka, Belōtinovi*), *Pjerin* (*Pjerinovica, Pjerinovi*); Redić — *Žgorić* (*Žgorika, Žgorićovi*); Rumora — *Belōan* (*Belōanka, Belānovi*), *Kumpōar* (*Kumpōarka, Kumpōarovi*), *Miškić* (*Miškika, Miškićovi*), *Pinoāco* (*Pinoācovka i Pinoāška, Pinoācovi*), *Vēco* (*Vēcovica, Vēcovi*); Sabalić — *Dūdo* (*Dūdovica, Dūdovi*), *Frānac* (*Frānaška, Frānacovi*), *Jurin* (*Jurinka, Jurinovi*), *Kōren* (*Kōrenka, Kōrenovi*), *Mēnego* (*Mēnegovica, Mēnegovi*), *Šōkol* (*Šōkolovica, Šōkolovi*), *Škrābonja* (*Škrābonjka, Škrābonjovi*); Skitarelić — *Fijōco* (*Fijōcovica, Fijōcovi*), *Manćūt* (*Manćūrka, Manćūtovi*), *Morić* (*Morika, Morićovi*); Škoda — *Mlinar* (*Mlinarka, Mlinarovi*), *Pumpālo* (*Pumpālovica, Pumpālovi*); Šmit — *Gūndulić* (*Gūndulika, Gūndulićovi*), *Kovacić* (*Kovacka, Kovacićovi*); Tičić — *Čāmba* (*Čāmbika, Čāmbinovi*), *Duōda* (*Duōdovica, Duōdovi*), *Falapoān* (*Falapoānka, Falapoānovi*), *Ganjāša* (*Ganjāšinka, Ganjāšovi*), *Gerguricja* ili *Greguricja* (*Greguricinka, Greguricinovi*), *Likarić* (*Likarika, Likarićovi*), *Pēlejš* (*Pēlejška, Pēlejšovi*), *Priēto* (*Priētovica, Priētovi*); Usmiani — *Felice* (*Felicovica, Felicovi*), *Pruōto* (*Pruōtovica, Pruōtovi*); Valentić — *Bilko* (*Bilkovica, Bilkovi*), *Pērica* (*Pēricinka, Pēricinovi*), *Pešōāndo* (*Pešōāndovica, Pešōāndovi*), *Rēja* (*Rējovica, Rējovi*), *Triēvo* (*Triēvovica, Triēvovi*); Vidolin — *Ciglīn* (*Ciglīnka, Ciglīnovi*), *Matiēšić* (*Matiēšika, Matiēšićovi*), *Piculic* (*Piculika, Piculicovi*), *Tomašina* (*Tomašinka, Tomašinovi*).

2. Značenje

Ako nadimak kao jezični znak ima zadaću dopunskog obilježja pojedinca odnosno jedne obitelji kao skupine ljudi koji pripadaju jednoj zajednici, onda u analizi značenja obiteljskih nadimaka valja poći od teze kako je u tom jezičnom znaku sadržana oznaka o određenoj osobi. Nadimak bi zapravo morao biti jezična informacija o individumu kojem je prvom nadjenut jer mu je nastanak motiviran određenim razlogom koji uvjetuje njegov semantički sadržaj izražen jezičnim sredstvom. Kao jezična kategorija, nadimak je, prema tome, omeđen vremenom i prostorom u kome je nastao. Očito je kako se u velikom broju nadimaka kriju određene osobine pojedinaca koje je moguće otkriti u recentnim nadimcima, ali je zato ponekad vrlo teško dokučiti njihovo značenje u starim nadimcima koji su mogli biti motivirani nekom karakterističnom osobinom davnog pretka koja je kod potomaka sasvim iš-

čezla. Takva je osobina mogla biti označena jezičnim sredstvom odnosno riječju koja je s vremenom mogla postati asemantična pa traganje za motivacijom i značenjem pojedinih nadimaka može biti uzaludno.

Osobine odnosno osobitosti pojedinca koji je prvi nominiran jednim nadimkom mogle su biti različite i kreću se u rasponu od karakternih crta, tjelesne konstitucije, položaja u društvu ili želje za tim položajem, zanimanja, uočljivih mana ili odlika, do svega onoga čime je moguće jezičnim sredstvom se mantički identificirati pojedinu osobu. Neki su nadimci mogli nastati na osnovi pogrešno izgovorenih riječi iz talijanskog jezika odnosno venecijanskog dijalekta ili prema imenu nekog lokaliteta koji je nestao a o njemu nije ostao pismeni trag, ili pak igrom riječi nekog duhovitog pojedinca kojemu se u datom trenutku učinilo kako nasumce odabrani skup glasova fonestemski asocira sadržaj odgovarajuće osobine što je ima osoba kojoj je takav nadimak nadjenuo.

Iz navedenog razloga pojedine kategorije nadimaka mogu biti asemantičke od svog postanja i ne mora se u njihovoj analizi, kao i kod velikog broja prezimena, uvijek tražiti neko osobno značenje jer tako nastali nadimci najčešće nisu objektivni odraz obilježja pojedinaca kojima su nadjenuti.

Međutim, kako svaki onomastički leksik pripada određenoj društvenoj zajednici, onda značenje nadimaka treba potražiti u osnovnim jezično-izražajnim elementima puka u kojem su nastali i koji ih je prihvatio kao sredstvo nominacije odnosno denotacije pojedinca, pripadnika određenog kolektiva sabitog unutar zidina primorskog urbanog ambijeta gdje se život odvija na očigled svih žitelja i gdje nije moguće prikriti nikakvu tajnu.

Mnogi obiteljski paški nadimci, prema izloženoj onomastičkoj građi, nisu izgubili svoj semantički sadržaj i imaju jednako leksičko značenje koje su imali i u vrijeme nastanka, ali se takva istoznačenost ne mora odnositi i na današnjeg nositelja nadimka. Moguće je, stoga, sinkronijski opisati značenje takvih nadimaka bez obzira na to što oni danas objektivno više ne označuju osobinu nominatora, a što s jezičnog gledišta zapravo nije niti bitno jer nadimak živi prema jezičnim zakonitostima kraja u kom je nastao obavljajući svoju funkciju bez obzira što se značenjski ne podudara s imenovanim subjektom.

Prema semantičkom sadržaju paški se obiteljski nadimci mogu podijeliti u nekoliko skupina:

- a) nadimci nastali prema vlastitim imenima — antroponični nadimci,
- b) nadimci nastali prema zanimanju odnosno položaju u društvu ili kombinacijom zanimanja i vlastita imena u obliku kompozita,
- c) nadimci nastali prema nekim karakternim osobinama, tjelesnim ili duševnim svojstvima i sposobnostima te izgledu,

d) nadimci nastali prema nazivima životinja, ptica, riba, raslinja, prema predmetima ili pojmovima,

e) nadimci nastali prema kraju odakle je tko doselio ili nazivu posjeda,

f) asemantički nadimci.

2.1. Najveći broj u skupini obiteljskih nadimaka nastalih prema vlastitom ili osobnom imenu nekog pretka svojom osnovom i oblikom sugerira sadržaj. Značenje antroponimičnim nadimcima određeno je leksičkim morfemom kao značenjskim dijelom riječi ali i sufiksom koji osnovnom značenju daje dopunski semantički sadržaj. U osnovi ovih nadimaka dominiraju hrvatski oblici svetačkih imena, kakva su se u prošlosti nadijevala djeci, a sufikslnim je segmetnom te intonacijom pobliže određena modalna obojenost.

Nadimci koji u nom. jedn. m. r. završavaju na *-ić* svojim su oblikom deminutivi (*Ivānov moāli sīn je Ivoāncić*), ali isto tako sugeriraju službeno prezime (naročito u obitelji kojoj prezime ne završava na *-ić*: Šmit – *Gūndulić* i *Kovacić*, Festini – *Ivoāncić*, Čepulo – *Mikonić*), stoga su ovi nadimci leksički neutralni: *Mikonić*, *Pevacić* (metatezom od *Pave*), *Jacić*, *Ivoāncić*, *Baldasarīć* (Baltazar), *Ambrozić*, *Fūmic* (Fume, Eufemija), *Milīć*, *Miškić* (Miho), *Matiēsić* (Mate, Mateša). Svoju deminutivnost zadržali su u većoj ili manjoj mjeri nadimci na *-ica*: *Jūrkaica*, *Pērica*, *Šimiēnca*, *Šimurica* te na *-in*: *Paulīn*, *Pjerīn*, *Njekulīn*, *Jurīn*, *Frankulīn*, *Ćir(i)līn*, *Būdin* (iako postoji nadimak *Būdinić* kao deminutiv od *Būdin*), a izrazito su stilski obojeni augmentativi: *Antīna*, *Markovīna*, *Pavīna*, *Vidoāl*, *Jacēna*, *Tomašīna*, *Bartuluōn*, *Padivoān*. Određenu stilsku obojenost imaju i nadimci u obliku hipokoristika: *Doadē*, *Žulē*, *Felice* (Feliks, Srećko),⁸ *Grujo*, *Mījo*, *Kuzmoārijo*, *Markēto*, *Milčeto*, *Rōko*, *Tōno*, *Varičljo* (metatezom od *Valerij*), *Martinoāco*, *Pinoāco* (Pino), *Gergurīcja* (ili metatezom *Gregurīcja*), *Rēja* te *Frānac*, *Īvac* i *Mātulac*. Ipak, neophodno je napomenuti kako su mnogi od navedenih obiteljskih nadimaka dugom namjenskom upotrebom izgubili svoju prvotnu deminutivnu, augmentativnu ili hipokorističnu obojenost preobrazivši se u neutralne nadimke kao što su *Vidoāl*, *Frānac*, *Šimiēnca*, *Pērica*, *Jūrkaica*, *Paulīn*, *Jurīn*.

U ovu skupinu obiteljskih nadimaka ide i nadimak načinjen kao hipokoristik od službenog prezimena i glasi *Būjko* (prema Buljeta) te neutralni nadimak *Belōta* koji nije stilski obojen jer u antroponimskom smislu nije doživio ni semantičku ni

⁸ Genitivni oblici nadimaka *Doadē*, *Žulē* razlikuju se od nominativa jedino po tome što im se u genitivu zadnji slog produžuje: *Doadiē*, *Žuliē*, kao kod deklinacije vlastitih imenica muškoga i ženskoga roda koje u nominativu završavaju na *-e*: *Ivē* – *Iviē*, *Moatē* – *Moatiē*, *Koatē* – *Koatiē*, *Moarē* – *Moariē*, *Poacē* – *Poaciē* (Mira, prema tal. *pace*), a nadimak *Felice* u genitivu zadržava oblik nominativa.

običnu promjenu, nego samo namjensku, tj. postao je nadimak, a iščezao je kao osobno ime.

2.2. Neki obiteljski nadimci, nastali prema zanimanju ili u vezi sa zanimanjem odnosno položajem u društvu ili težnjom za nekim društvenim statusom, završavaju na *-ić*: *Kovacić*, *Likarić*, *Štanjarić* (prema glagolu *stanjāt*, *stanjivāt* u značenju zalemiti, lemiti, zavarivati), *Pertuđrić* gdje, kod recentnih nadimaka, kao što je *Kovacić*, imamo potvrdu kako se i sadržajno nadimak semantički podudara sa stvarnim zanimanjem nominatora i jednog dijela njegovih potomaka, a kod starijih nadimaka, kao *Pertuđrić* (metatezom prema tal. *pretore* = čelnik ili sudac), to nije moguće utvrditi pa je takav nadimak mogao imati ili opozicijsku ulogu ili je u njemu izražena težnja nestručnjaka za obavljanjem stručnog posla kao u nadimku *Likarić*, kakvih je primjera bilo pa su takvi pojedinci nazivani i *mezodoktor*.

U ovu grupu bi spadao i nadimak *Ūfić* (prema tal. *ufficio*, *ufficiale*) koji doduše ne znači neko određeno zanimanje, ali je u vezi sa službom ili službenom osobom koja uređuje.

Kombinaciju zanimanja i vlastita imena nalazimo u složenicama *Meštrantonić* i *Meštraivo* gdje prvim dijelom kompozita također nije izrečeno neko određeno zanimanje. Imenica *mištar* (ž. r. *meštrōva*) u paškom govoru znači učitelj, ali ovdje ona ne označuje čovjeka učiteljskog zvanja i naobrazbe, tj. školnika, nego osobu koja u čemu koga podučava, instruiru u nekom poslu, dakle ima edukacijsku ulogu, odnosno u ovoj je riječi sadržano opće značenje majstora koji svoj posao obavlja tako dobro da može služiti drugima za uzor i poduku.

U ovu skupinu spadaju još neki nadimci kao: *Magažnoâr* i *Mlinar* koji su u potpunosti zadržali svoj semantički sadržaj te *Batarija* koji se odnosi na poslove u vezi s topništvo. Nadimak *Štampadurić* (prema tal. *stampatore*) označuje osobu koja se bavi tiskanjem, a nadimak *Luđjko*, nastao prema imenici *laik*, sugerira položaj osobe u društvu kao čovjeka svjetovnjaka ili, što će biti vjerojatnije, redovnika koji nije svećenik. Nadimci *Biskup* i *Boanč* svojim su sadržajem semantički u vezi s nazivom najviše crkvene odnosno državne časti u Hrvatskoj što nikako ne znači kako su ovi nadimci motivirani realnim društvenim položajem nominatora. Ovdje valja svrstati i nadimak *Priěto* (prema tal. *pretore* kao i kod nadimka *Pertuđrić*) u značenju suca te *Pruđto* (tal. *proto*) u značenju poslovođe. Nadimak *Patruđna* (prema tal. *patrono*, *patronato*) svojim sadržajem označuje zaštitnika ili onoga koji se kome utječe, tj. stavlja pod zaštitu odnosno okrilje, a nadimak *Padrić* (prema tal. *padre*) sadržajno je umanjena prema imenici otac koja u hrvatskom jeziku nema deminutivnog oblika.

Nadimak *Škrābonja* (tal. *scaraboccatore*) augmentativno je obojen i svojim sadržajem upućuje na čovjeka koje je bio nevješt pisarskom poslu (piskaralo), a

nadimak *Šejmen* mogao bi se semantički dovesti u vezu s pandurskom službom, a prema istoznačnoj riječi u turskom jeziku koja je mogla biti importirana s doseljenicima iz unutrašnjosti ili sudionicima u ratu protiv Osmanlija.

2.3. Značajnu skupinu čine obiteljski nadimci u kojima su sadržane neke karakterne crte ili duševna i tjelesna stanja te sposobnosti, navike ili izgled nominatora. Tako nadimci *Šanta* (prema tal. *santo*) i *Madžna* sugeriraju dobre ljude poput sveca odnosno Bogorodice, a *Durinić* (prema tal. *durus*) tvrda, tvrdoglava ili čvrsta, postojana čovjeka (iako je ovaj nadimak mogao biti preuzet od prezimena koje je nestalo).⁹ Nasuprot ovome, nadimak *Mekusić* sugerira mekoputna ili ugladena čovjeka, nadimak *Šuto* šutljiva, a nadimak *Pešoāndo* (prema tal. *pesato*) otkriva osobinu čovjeka koji sve dobro promišlja, tj. proračunata čovjeka. Nadimak *Duōda* (tal. *dodda*) označuje čovjeka koji se pravi važan ili je zaista važan, a nadimci *Špavalo* i *Šoānković* sugeriraju osobinu pospanosti (iako je nadimak *Šoānković*, kao i *Durinić*, mogao biti preuzet od nekadašnjeg prezimena).^{9a} Dok je nadimak *Delija* morao imati opozitno značenje u odnosu na uzrast, dotle je nadimkom *Piculić* (prema tal. *piccolo*) jamačno označen čovjek niskoga rasta, a za nadimak *Bēržica* nije teško utvrditi kako je njime označen čovjek koji se je odlikovao brzinom u poslu ili hodu, dok recentni nadimak *Luōlo* označuje bezbrižna čovjeka, veseljaka. *

Izgled nominatora bio je presudan za nastanak nadimaka kao što su *Žūrko* (boja kose), *Šoārko*, *Beloān*, *Bilko*, *Morić* (boja kože, tena), zatim *Bērcić* te *Šeštoān* (prema pridjevu *šeštan*) kojim je očito izražena stasitost, a u nadimku *Čurligo* (prema *čurlik*) mogla je biti sadržana sposobnost pjevanja s previjanjem glasa ili je ovaj nadimak mogao imati i negativno značenje u odnosu na glasovne mogućnosti nominatora.

Samo na osnovi sadržaja nadimka, a bez potpunije obavijesti o njegovu pravu nositelju, nije moguće utvrditi kojom je psihofizičkom osobinom ili sposobnošću motiviran nastanak određenog nadimka i da li je takva osobina bila dominantna kod osobe kojoj je nadjenut. Jer, iako su osobine pretka generacijski podložne promjenama, nadimak se nasljeđuje bez obzira na takve promjene.

2.4. Znatno broj obiteljskih nadimaka nastao je prema nazivima pojedinih predmeta odnosno naprava ili prema pojmovima kojima se iskazuju životne i druge situacije, a od kojih neki imaju i deminutivni oblik. Takvi su nadimci: *Kābanica*, *Pētica*, *Žerāvica*, *Pušćica*, *Perūza* (prema vrsti ukrasa na nakitu), *Koluōna*, *Lūća* (kriška palente, grumen svježe iskopane zemlje), *Čāmba* (tal. *ciabatta* – iznošena cipela, udaranje cipelom u hodu poput stupanja), *Pumpālo*, *Bumboāžo* (tal. *bambagia* – pamuk, pamučno platno), *Kāldo* (tal. *caldo* – topao, živahan), *Vēčo* (tal. *vecchio* –

^{9,9a}Vidi L. Marčić: Antropogeografska ispitivanja. str. 326.

star), *Fijöco* (tal. *figlioccio* – kumče), *Kumpoär* (tal. *compare* – kum), *Moärco*, *Plëmić*, *Žörić*, *Näjner* (prema broju devet, njem. devetka u kartama), *Kören*, *Švörić* (čvor), *Žgoriće*, *Bevoändić* (razvodnjeno vino), *Ciče* (prema sisati).

Nazivi raslinja mogu se otkriti u nadimcima: *Fazolîn* i dem. *Fazolincić* (tal. *fagiolo* – grah), *Blitvar*, *Cikvantîn* (tal. *cinquantino* = vrsta kukuruza), *Jëlvić* (prema *jela*, u paškom izgovoru *jëlva*) te augmentativni oblici *Grizötina* (obršćena suha trstika koja se daje marvi za jelo), i *Želenjoäk* (prema zeleni, kao skupnom nazivu za povrtne kulture).

Nazivi životinja, ptica te riba i školjki nalaze se u sadržajima ovih obiteljskih nadimaka: *Konjřć*, *Mišić*, *Kuncić*, *Liëvro* (tal. *lepre* – zec, što je ujedno i hrvatski oblik službenog prezimena jedne obitelji), *Čuök* (paški izraz za kosa), *Kalebica*, *Šökol*, *Golubić*, *Germoäj* (vrsta raka), *Bumburoäk* (vrsta morskog pužića), a nadimak *Müjsić* moguće je sadržajno dovesti u vezu s uzvikom »mujs« kojim se dozivaju neke domaće životinje (mačke).

Osim pojedinih obiteljskih nadimaka ove skupine, kao *Liëvro*, koji je nastao prema prezimenu, i *Konjřć*, za koju se obitelj zna da se je vrlo zanimala za konje, te *Žörić* u značenju ranoranilac jer je zorom odlazio ribariti, motiviranost većine nadimaka nije moguće objasniti u odnosu na nominatora, stoga se njihovo značenje ne može smatrati realnim sa sinkronijskog gledišta.

2.5. Neznatan je broj nadimaka koji su nastali prema imenu kraja ili mjesta iz kojega je tko doselio u Pag odnosno prema imenima paških predjela, tj. toponima. Takav je jedan od starijih nadimaka *Krajncić* (prema *krajina*)¹⁰ te mladi *Makaränin* i *Kotärac*, a nadimak *Bošänar* sadržajno je u vezi s toponimom *Bošäna* gdje je ta obitelj imala veći posjed.

2.6. Asemantičkim nadimcima nazvani su oni obiteljski nadimci koji svojim sadržajem ne sugeriraju i ne otkrivaju neko značenje odnosno koje nije moguće sinkronijski objasniti, a to su: *Bügun*, *Büjaš* (postoji i prezime), *Düdulica*, *Cimezîn*, *Falapoän*, *Flöća*, *Gabadîja*, *Ganjäša*, *Käjna*, *Kikilika*, *Kinkö*, *Längver*, *Mancüt*, *Mënego*, *Pëlejš*, *Pramatîjo* ili *Parmatîjo*, *Šmoämjak*, *Teliër*, *Triëvo*, *Vedopîja*.

Ako ovakvi nadimci nisu nastali igrom riječi, onda su oni mogli izgubiti svoje značenje s vremenom u kojem je došlo do takvih fonemskih promjena koje su proizročile gubljenje prvotne morfemske postave riječi. Nadimci bez značenja su semantički prazni jer ništa ne kazuju o svojim nositeljima, nego ih samo približe određuju diferencirajući ih tako od matice istog prezimena. Za objašnjenje nadimaka bez značenja mogla bi s dijakronijskog gledišta pomoći etimologijska ispitivanja

¹⁰ L. Marčić u istom djelu, str. 329, navodi da se je obitelj Buljanović, koja ima nadimak Kranjčić, doselila iz Bakra u 18. stoljeću.

u svrhu rekonstruiranja takvih nadimaka temeljem najstarijeg stanja riječi te njihova podrijetla i razvitka.

2.7. U prikazu značenja obiteljskih nadimaka nije uzet u obzir subjektivni odnos suvremenika prema pojedinom nadimku koji u svakodnevnoj komunikaciji može biti različit i ovisi o tome kako ga doživljava nositelj a kako susjedi koji ga njime oslovljavaju. Subjektivni odnos ne doprinosi sinkronijskom rasvjetljavanju značenja nadimka a može zamagliti dijakronijski leksički aspekt što ne bi moglo pomoći u iznalaženju objektivne onomastičke poruke o nominatoru u vrijeme nastanka nadimka. Kolikogod subjektivni odnos može pomoći u otkrivanju društvenog statusa pojedine obitelji, pa i u tradicionalnom smislu, gdje valja ubrojiti i obiteljske nadimke, on ne pomaže pri otkrivanju sadržaja najvećeg broja nadimaka, a pogotovu onih koji su sadržajeno prazni. Ni etimologijski opis semantičkog sadržaja nadimka ne može uvijek u cijelosti otkriti njegovo antroponimično značenje, što posebno vrijedi za nadimke motivirane psihofizičkim i drugim osobinama ili izgledom nekog davnog pretka s kojim su takve individualne osobitosti nestale. Iz razloga što suvremenici pojedince, pa i čitave obitelji, identificiraju s osobinom nekog davnog pretka, njihov subjektivni odnos prema nadimku može biti zaprekom za objektivniji opis značenja, posebno u konzervativnoj sredini kakva je do nedavna bila paška.

Osim u hrvatskim riječima iz štokavskog kraja, odakle su doselile mnoge paške obitelji,¹¹ i paškog govora, semantičke sadržaje znatnog broja nadimaka nalazimo i u riječima primljenim iz talijanskog jezika kakve postoje i u drugim krajevima koji su bili pod mletačkom upravom.¹² Talijanske riječi venecijanskog dijalekta, ulazeći u paški govor, već su na početku mogle doživjeti određene fonemske preinake koje su se s vremenom povećavale udaljujući se sve više od izvornika pa se u današnje vrijeme u nekih nadimaka izgubilo značenje riječi prema kojima su nastali, a što je ujedno i jedan od razloga nastanka semantički praznih obiteljskih nadimaka.

Sadržaji paških obiteljskih nadimaka uglavnom ne sugeriraju socijalne razlike odnosno nisu izrazito socijalno motivirani, što upućuje na zaključak kako u Pagu nije bilo većih društvenih razlika među ljudima. I budući da u Pagu nije bilo klasičnog plemstva poput onog u drugim dalmatinskim gradovima, govori u prilog ovoj postavci.¹³

¹¹ Vidi L. Marčić. isto djelo. str. 317–332.

¹² Vidi dr. Mate Hraste: Strani elementi u hrvatskom ili srpskom narodnom i književnom jeziku. *Radovi Slavenskog instituta 2*, Zagreb 1958, str. 45–49.

¹³ Vidi dr. Mate Suić: Pag, str. 57.

3. Oblikovanje

Oblikovanje nadimaka ovisno je prvenstveno o razlogu njihova nastanka, tj. o motivaciji koja je značajna i za sadržaj nadimka. Međutim, kako nadimci imaju ulogu drugog antroponima, razumljivo je što se oni gotovo redovno javljaju u formi osobnih imena ili prezimena kao jezične kategorije kojom se identificiraju i diferenciraju ljudi.

Obiteljski nadimci su najčešće jednočlane riječi. U singularu, to su imenice odnosno ponekad i druge riječi koje se preobrazbom redovito supstantiviziraju. Rijetki su nadimci koji imaju oblik kompozita kao tvorenice nastale slaganjem osnova dviju riječi. Općenito uzevši, antroponimima, pa tako i obiteljskim nadimcima, odgovaraju imenice jer se njima najpotpunije iskazuje semantička struktura sadržaja. U pluralu nadimci dobivaju pridjevske oblike jer se njima kazuje pripadnost grupe ljudi određenoj obitelji. Kad se radi o vrlo starim nadimcima, koji su u dugoj mjesnoj uporabi i u kojima je izgubljena semantička sadržajna veza s dalekim pretkom kao denotatom, singularnim se oblikom ne identificira samo pojedinac nego se njime, kao i svakim patronimom, iskazuje rod odnosno kuća iz koje tko potječe. Kako su opisom semantičkog sadržaja obiteljskih nadimaka uočeni elementi identifikacije obitelji kojoj pripadaju, tako tvorbena struktura otkriva tvorbene elemente kojima su nadimci jezično oblikovani na ovom području koje pripada čakavskom dijalektu, ali gdje je, uz doseljene štokavce, bio snažan utjecaj i talijanskog jezika, kao dugogodišnjeg službenog jezika. Zbog fonemskih promjena koje su bile uzrokom deformacije riječi i, s tim u vezi, gubljenja granice na tvorbenom šavu između tvorbenih jedinica (leksičkog i tvorbenog morfema), neće biti uvijek moguće sinkronijski objasniti strukturu nekih obiteljskih nadimaka, posebno onih nastalih prema riječima iz talijanskog jezika. Tvorbenoj analizi će, stoga, biti podvrgnuti oni obiteljski nadimci koji u tvorbenoj strukturi imaju produktivan sufiks potvrđen u paškom govoru ili u štokavskom narječju u riječima sa samostalnom osnovom, a kad je posrijedi strana osnova (talijanska), onda će biti korišteno značenje ili analogija s našom riječi. Pored tvorbene analize tvorenica, pojedini će nadimci, ovisno o potrebi obrade, biti podvrgnuti i morfemskoj analizi.

Bez obzira na postojanje naše ili strane tvorbene osnove, paške obiteljske nadimke, s tvorbenog gledišta, moguće je razvrstati u ove tri grupe: neizvedene, izvedene i složene nadimke.

3.1. Među neizvedene obiteljske nadimke spadaju oni koji su nastali prema jednostavnim, nedjeljivim riječima, ili u osnovi nemaju tvorbenu riječ, ili im je osnovna riječ, izgubivši semantički sadržaj, postala netvorbena sa sufiksima koji su neplodni jer ne pokazuju veći stupanj tvorbene aktivnosti, ili ne sudjeluju u tvorbi

antroponima, a što se, sa sinkronijskog gledišta, jednako odnosi na nadimke iz hrvatskog kao i iz talijanskog leksika. Takvi su: *Boanë, Batarija, Beloan, Belöta, Biškup, Böldan, Bügun, Büjaš, Bumburoak, Būjko, Cicë, Čamba, Čuok, Čurligo, Doadë, Delija, Duöda, Falapoan, Felice, Fijöco, Flöca, Gabadija, Ganjasa, Germoaj, Grujö, Käjna, Käldo, Kikilika, Kinkö, Koluöna, Kören, Längver, Liëvro, Luöjko, Lüca, Madöna, Mançüt, Mënego, Mjjo, Minçuön, Näjner, Padivoan, Patruöna, Pëlejş, Peşoando, Perüza, Priëto, Pruöto, Rajs, Rëja, Röko, Röza, Šanta, Šokol, Šmoamjak, Šuto, Škrabonja, Teliër, Triëvo, Žulë.*

3.2. Među izvedenim obiteljskim nadimcima najbrojniji su oni sa sufiksom *-ić* koji su po svom obliku zapravo jednaki najvećem broju službenih paških prezimena, dakle patronima, zatim po brojnosti na drugo mjesto dolaze nadimci sa sufiksom *-in*, pa na treće mjesto oni sa sufiksom *-ica*, a ostali sufiksi nisu brojnije zastupljeni. Tvorbeno se mogu razvrstati u sljedeće modele:

a) Nadimci sa sufiksom *-ić* koji u tvorbenoj strukturi pojedinim tvorenicama daje i deminutivnu vrijednost, izvedeni su:

– od osobna imena ili njegove varijante: *Ambrožić, Baldašarić, Fumić, Ivoančić, Jacić, Matičević, Mikonić, Milić, Miškić, Pevacić;*

– od imenica koje u svojoj tvorbenoj osnovi semantički sadržavaju psihofizičke ili druge osobine među kojima je i izgled, ili njen sadržaj sugerira položaj u društvu odnosno obitelji, ili potjecanje iz nekog kraja: *Durinić, Mekušić, Plëmić, Šoanković, Žörić* (osobine), *Bërcić, Morić, Pìculić* (izgled), *Pertuörić* (nekad prezime *Pretorić*), *Padrić, Ūfić* (položaj u društvu), *Krajncić* (potjecanje);

– od imenica iz domene faune i flore odnosno varijante tih imenica kao i uzvika za dozivanje životinja: *Golubić, Konjić, Kuncić, Mišić* (fauna), *Jëlvić* (flora), *Mūšić* (uzvik);

– od imenica kojima se imenuju različite stvari i pojave: *Bevoandić, Gündulić, Koširić, Škoalkić, Švörić, Žgorić;*

– od imenica kojima kazujemo neko zanimanje: *Kovacić, Likarić, Štanjarić, Štampadurić.*

Prema tvorbenoj postavi ovi se obiteljski nadimci ne razlikuju od tvorbe najvećeg broja paških prezimena koja su odavnine bila hrvatska i završavala su sufiksom *-ić* što potvrđuju prvi popisi obitelji u gradu Pagu.¹⁴

b) Premda dočetakom *-in* u hrvatskom književnom jeziku završava veliki broj sufiksa,¹⁵ njime se tvore etnici i izvedenice od općih imenica koje bi se mogle zvati

¹⁴ Vidi L. Marčić: Antropogeografska ispitivanja, str. 317-332.

¹⁵ Vidi Stjepan Babić: *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, izdanje HAZU, Zagreb 1991. str. 220 i 223 (točke 735, 736, 768), u daljnjem tekstu: S. Babić: *Tvorba*.

eticima, tj. nazivi za stanovnike kojega naseljenog mjesta ili kraja, ali pod ovu kategoriju riječi nije moguće podvesti paške obiteljske nadimke koji nisu motivirani etničkim razlozima i u sebi ne nose takve semantičke sadržaje (kao u nadimku *Makarānin* koji jest sadržajno etnik).

Podrijetlo sufiksa *-in* u paškim obiteljskim nadimcima, koji su po svojoj strukturi imenice, valja potražiti u talijanskom jeziku u završetku *-ino* u imenica koje znače čeljade ili stvar kao što su: *bambino* (dijete), *piccino* (sitan), *piccolino* (malešan), *galloppino* (trčkaralo), *frustino* i *figurino* (fig. kicoš, gizdelin), *borsellino* (kesica), *pentolino* (lončić) i druge, a takve se riječi ne nalaze samo u vokabularu paškog govora, nego su postale sastavni dio leksika na cijelom području čakavskog dijalekta. Ovaj sufiks sugerira i deminutivnost nekih nadimaka. Tvorenice sa sufiksom *-in* izvedene su:

– od osobna imena odnosno njegove varijante: *Būdin*, *Ćirilīn* ili *Ćirilīn*, *Frankulīn*, *Njekulīn*, *Paulīn*, *Pjerīn*;

– od imenica koje znače raslinje, stvari ili pojave, ili su fonemske promjene prouzročile deformaciju tvorbene osnove zbog čega su neke od njih ostale bez semantičkog sadržaja: *Burīn*, *Ciglīn*, *Cikvantīn*, *Cimezīn*, *Fazolīn*.

Od osobnih imena sufiksom *-in* u hrvatskom se književnom jeziku tvore posvojni pridjevi. Tako je prema imenu *Jure* tvorbena nastalo pridjevsko prezime *Jurin* (koji pripada *Juri*). Međutim, prema takvom prezimskom liku (*Jurin*) u paškom je govoru pridjev *Jurīnov* kojim se ne kazuje pripadanje jednoj osobi nego obitelji kao kolektivu koja je identificirana tim nadimkom. Antroponimijski lik *Jurīn* i druge nadimke iste vrste, stoga nije moguće podvesti pod pojam preobrazbe odnosno pod supstantivizaciju pridjevskog oblika.¹⁶

c) Nadimci sa sufiksom *-ica/-ca/-icja* imenice su a-sklonidbe (sklonidbe tipa *žena*), ali nadimci, naravno, nisu motivirani ženskom osobom, nego je nositelj nadimka muškarac kao glava obitelji. Pored deminutivnog, ovi nadimci imaju i koje drugo značenje¹⁷ stilski obilježeno predsufikslnim segmentom odnosno tvorbena osnovom, osim ako je takvo obilježje nestalo kao u besadržajnom segmentu ili u osobnom imenu koje je iščezlo zajedno sa sjećanjem na osobinu davnog pretka što je motivirala postanak nadimka. U ovu grupu spadaju nadimci izvedeni:

– od osobnog imena: *Jūr̄kica*, *Gergur̄icja* ili *Gregur̄icja*, *Pēr̄ica*, *Šim̄ičnca*. *Šimurica*;

¹⁶ Potvrda za ovakvu postavku nalazi se i u službenom paškom prezimenu (patronimu) *Vidolin*.

¹⁷ Vidi S. Babić: *Tvorba*, str. 161 (točka 552).

¹⁸ Vidi S. Babić, isto djelo, str. 235 (točka 782).

– od imenice ili besadržajnog segmenta kao osnove: *Bēr̄zica, Dūdulica, Kālebi-ca, Pētica, Pūškica, Žerāvica*.

d) Nadimci sa sufiksom *-ina/-ena* imaju najčešće augmentativno značenje,¹⁸ a izvedeni su od osobnog imena ili opće imenice: *Antina, Jacēna, Grižōtina, Markovina, Pavina, Tomašina*.

e) Izvedeni nadimci sa sufiksom *-ar* znače mušku osobu nekog zanimanja: *Magaznoār, Mlinar, Blitvar* (koji osim uzgajivača blitve može značiti i onoga što rado jede blitvu¹⁹, ili označuje etnika: *Bošānar*, ili sudionika u nekoj aktivnosti: *Kumpoār*).

f) Ostali malobrojni nadimci izvedeni su, uglavnom, s pomoću neplodnih sufiksa, a to su:

– sufiks *-ko* u tvorenicama izvedenim od pridjeva²⁰ hipokoristično obilježenim: *Bilko, Šoārko, Žūrko*;

– sufiks *-o* prema nazivima vjetrova kojima se, u odnosu na smjer, označuju i strane svijeta: *Būro i Būrčo, Jūgo*;

– sufiks *-lo* u izvedenicama koje se tvore od infinitivnih osnova nesvršenih glagola: *Pumpālo, Špāvalo*;

– sufiks *-ac* od osobnog imena s hipokorističnim obilježjem: *Frānac, Ivac, Mātulac*;

– sufiks *-jo* također izvedenim od osobnog imena: *Kuzmoārjo, Variēljo* te od osnove bez semantičkog sadržaja u nadimku *Parmatījo* ili *Pramatījo*;

– sufiks *-co/-aco* s hipokorističnim obilježjem od osobnog imena ili druge imenice: *Moārco, Martinoāco, Pinoāco*.

Vrlo rijetki sufiksi nalaze se u nadimcima: *Bartuluōn (-on), Vidoāl (-al)* i *Želenjeāk (-jak* koji prema jotacijskim pravilima djeluje na završni suglasnik osnove²¹), a isto tako tek su dva među paškim obiteljskim nadimcima u značenju etnika i to jedan sa sufiksom *-anin*: *Makarānin*, koji je izveden kraćenjem osnove imenice *Makarska*, i drugi: *Kotārac*, gdje sufiks *-ac* dolazi na osnovu s poluotvorenim završnim suglasnikom *-r-*, u oba slučaja kao u hrvatskom književnom jeziku.²²

Dva obiteljska nadimka: *Marketo* i *Milēto* završavaju na *-eto/-to*, tj. sufiksom preuzetim iz talijanskog jezika kakav se nalazi u imenu *Benedetto* (prema pridjevu *benedetto* – blažen), a isti sufiks nalazimo i u nekim našim (potalijančenim) imenima na području Dalmacije (*Antoneto, Nikoleta, Šimeto*) koji, kao i imenice s

¹⁹ Vidi S. Babić, isto djelo, str. 114 (točka 341).

²⁰ Vidi S. Babić, isto djelo, str. 274 (točke 916, 917).

²¹ Vidi S. Babić, isto djelo, str. 102 (točka 298).

²² Vidi S. Babić, isto djelo, str. 221 (točka 739) i str. 71 (točka 198).

jednakim završetkom (*vaporetto* – parobrodić, *biglietto* – pisamce, *cuscinetto* – jastučić, *galletto* – pjeljić), imaju deminutivno obilježje.

3.3 Složenih obiteljskih nadimaka je vrlo malo. To su: *Meštrantonić* i *Meštraivo* s jasno uočljivim dijelovima s tvorbenim modelom kompozita prema kojem nova riječ nastaje slaganjem osnova dviju ili više riječi. U strukturi slaganja dvaju nadimaka nalaze se dvije riječi od kojih je prva opća, a druga vlastito ime. Jedan je nadimak čista složena jer drugi dio dolazi kao samostalna riječ (*Meštraivo*), a drugi je nadimak nastao prema modelu složeno-sufiksne tvorbe jer završava sufiksom *-ić* (*Meštrantonić*). Oba nadimka, kao kompoziti, povezani su spojnikom *-a-* kojim je, nakon izvršene metateze (*meštar* > *meštra*), osnova prve imenice dobila alomorfan lik.

3.4. Svi obiteljski nadimci koji su prikazani u muškom rodu imaju svoje izvedenice i za ženski rod i to s pomoću sufiksa *-ka*/*-(o)vka*, *-(i)nka* ili *-ica* /*-nica*, *-vica* koji dolaze na osnove nadimaka muškog roda prema modelu sufiksne odnosno složeno-sufiksne tvorbe imenica ženskog roda izvedenih od imenica muškoga roda svih sklonidbenih tipova, kao u tvorenicama: *Ambrožika*, *Antinovica*, *Bēržicinka*, *Bošānarka*, *Bumboāška*, *Kāldovica*, *Liēvrovica*, *Luōjkovica*, *Padrika*, *Paulinka*, *Pruōtovica*, *Rōkovica*, *Stanjarika*, *Žulinica*.

Karakteristično je da sufiks *-ka* dolazi prvenstveno na osnove koje završavaju vokalom *-i-* (*Jacika*, *Šāntika*) ili poluotvorenim suglasnikom *-j-* (*Germaājka*), *-l-* (*Špāvalka*), *-n-* (*Njekulinka*), *-r-* (*Blitvarka*). U suglasničkom skupu *-ž-ka* i *-c-ka*, suglasnici *-ž-* i *-c-* zamjenjuju se sa *-s-*: *Bumboāška*, *Pinoāška*, *Īvaška*.

Svoju posebnost ima i tvorba nadimaka u ženskom rodu na *-ica* koji su, gubljenjem hipokorističnosti, zadržali značenje koje ima osnova od koje su izvedene (*Čokōvica*, *Jūgovica*, *Liēvrovica*, *Žūrkovica*).

3.5. Obiteljski nadimci redovno dolaze u pluralnom obliku i to u pridjevskom izrazu sa sufiksom *-ovi* bez obzira da li imenička osnova završava na nepalatalni ili palatalni suglasnik. Ima, naravno, i iznimaka u odnosu na ovaj model pa tako od singularnih oblika *Čāmba* i *Kinkō* imamo u pluralu, pored *Čāmbinovi*, *Kinkinovi*, i *Čāmbini*, *Kinkini*, tj. sufiks *-ini*. Množinski oblici izvedeni su prema tvorbenom modelu odnosnih pridjeva, koji prema imenici u pridjevskoj osnovi, označuju pripadnost obitelji odnosno porodici: *Būjašovi*, *Čurligovi*, *Delišjovi*, *Fūmicōvi*, *Ivoāncicōvi*, *Kājnovi*, *Konjićovi*, *Milićovi*, *Nājnerovi*, *Pešoāndovi*, *Rōžinovi*, *Šimiēncovi*, *Teliērovi*, *Ūfićovi*, *Variēljovi*, *Žūrkovi*.

Prilikom tvorbe izvedenica za ženski rod i pluralne oblike kod nekih se nadimaka proširuje osnova umetanjem afiksa *-n-* ispred tvorbenog sufiksa: *Bēržici-n-ka*, *Bēržici-n-ovi*; *Dūdulici-n-ka*, *Dūdulici-n-ovi*; *Kalebīci-n-ka*, *Kalebīci-n-ovi*; *Pērici-n-ka*, *Pērici-n-ovi*; *Perūži-n-ka*, *Perūži-n-ovi*; *Rōzi-n-ka*, *Rōzi-n-ovi*;

Šimurici-n-ka, Šimurici-n-ovi; Žerāvici-n-ka, Žerāvici-n-ovi.

3.6. Svi se obiteljski nadimci dekliniraju i to u jednini kao imenice muškoga ili ženskoga roda, a u množini kao odnosni, tj. posvojni pridjevi. Vrsta deklinacije u jednini muškoga roda ovisi o nadimku, tj. da li on završava na suglasnik ili na samoglasnik *-a, -o* ili *-e*: *Būgun – Būguna, Durīnić – Durīnica, Paulīn – Paulīna, Pēlejs – Pēlejša; Ganjša – Ganjše, Madōna – Madōne, Patruōna – Patruōne; Kuzmoārjo – Kuzmoārja, Mēnego – Mēnega, Dūdo – Dūda; Doadē – Doadiē, Ciciē – Ciciē, Kinkō – Kinkiē.*

Nadimci u ženskom rodu dekliniraju se kao imenice ženskoga roda tipa *žena*: *Batarīka – Batarīke, Būjkovka – Būjkovke, Čāmbika – Čāmbike, Čokōvica – Čokōvice, Mekušika – Mekušike, Mūjsika – Mūjsike, Pūskicinka – Pūskicinke, Ūfika – Ūfike, Žulīnica – Žulīnice.*

Množinski se oblici obiteljskih nadimaka dekliniraju kao određeni pridjevi po pronominalnoj deklinaciji: *Būjkovi – Būjkovih, Luōjkovi – Luōjkovih. Pešoāndovi – Pešoāndovih, Piculićovi – Piculićovih, Triēvovi – Triēvovih, Žūrkovi – Žūrkovih.*

3.7. U prikazu tvorbe i morfologije obiteljskih nadimaka vidljivo je kako se nadimak oblikuje kao jezični znak i kakva je njegova onomastička upotreba. Postojanje individualnih oblika za muški i ženski rod te pluralnih oblika pridjevskog izraza kao i izvedenost strukture najvećeg broja nadimaka produktivnim sufiksima pokazuje bliskost obiteljskih nadimaka antroponimijskom sustavu te zavisnost oblika i sadržaja koji se njima iskazuje.

Zaključak

Nastavši iz potrebe za difencijacijom sve većeg broja obitelji s istim službenim prezimenom kao patronimom, paški se obiteljski nadimci po strukturi i namjeni ne razlikuju od patronima koje u potpunosti zamjenjuju u svakodnevnoj komunikaciji mjesnoga pučanstva javljajući se u sva tri oblika: u muškom i ženskom rodu singulara te u pluralu, što im i daje onomastičko obilježje. I dok su singularni oblici, kao imenske riječi, morfološki, tvorbeno i značenjski slični prezimenima, pluralni oblici semantički sadrže posesivnost kazujući u pridjevnom obliku pripadanje potomaka obiteljiavnog pretka čije su osobine, izražene nadimkom, s vremenom nestale, a što, promatrajući jezične pojave sa sinkronijskog aspekta, nije moguće uvijek pouzdano otkriti.

No bez obzira na postanje osnovice kod nadimaka i njihova korijenskog morfe-ma, kao značenjskog nositelja leksema, obiteljski se nadimci, kao tvorenice, potpuno

uklapaju u obrasce tvorbenog sustava hrvatskoga jezika. Ovo posebno vrijedi za najbrojniju grupu nadimaka s jasno uočljivom osnovom (od osobnog imena ili opće imenice i sufiksa *-ić* ili *-in*) sa semantičkim sadržajem iz hrvatskog jezika (uključujući i dijalekatske riječi) kao i iz talijanskog jezika te za semantički besadržajne tvorenice kod kojih je otežano ili nije moguće tvorbeno raščlanjivanje. Tako nadimci s osnovom uzetom iz leksika talijanskog jezika dobivaju tvorbeni sufiks svojstven za patronime u hrvatskom jeziku: *Dur-în-ić* (*Durînika, Durînićovi*), *Padr-îć* (*Padrîka, Padrîćovi*), *Pertuôr-îć* (*Pertuôrika, Pertuôrićovi*), a nadimci s osnovom osobnog imena u hrvatskom jeziku, kao suprotno usmjereni proces u sufiksaloj tvorbi, dobivaju modificirani dometak uzet iz talijanskog jezika, ali samo u singularu muškoga roda: *Bûd-in* (*Bûdinka, Bûdinovi*), *Ćiril-în* (*Ćirilînika, Ćirilînovi*), *Frank-ul-în* (*Frankulînika, Frankulînovi*), *Njekul-în* (*Njekulînika, Njekulînovi*), *Paul-în* (*Paulînika, Paulînovi*), *Markë-to* (*Markëtovica, Markëtovi*). Ima i takvih nadimaka koji, kao izvorni ili modificirani (deformirani) leksemi odnosno kao izvedenice, u cijelosti pripadaju talijanskom jezičnom izrazu, ali i ovi samo u jednini muškoga roda: *Bumboâžo* (*Bumboâška, Bumboâžovi*), *Fijôco* (*Fijôcovica, Fijôcovi*), *Kâldo* (*Kâldovica, Kâldovi*), *Kumpoâr* (*Kumpoârka, Kumpoârovi*), *Madôna* (*Maduônka, Madônovi*), *Liêvro* (*Liêvrovica, Liêvrovi*), *Patruôna* (*Patruônka, Patruônovi*), *Pruôto* (*Pruôtovica, Pruôtovi*), *Šânta* (*Šântika, Šântovi*), a ostali se oblici (za ženski rod i u množini) izvode potpuno sukladno s tvorbenim modelom u hrvatskom jeziku.

Svi paški obiteljski nadimci, bez obzira na leksičko izvorište njihova postanja, uklapaju se i u morfološki sustav hrvatskoga jezika poput većine drugih riječi preuzetih iz talijanskog jezika koje se rabe u svakodnevnoj komunikaciji. Na osnovi semantičkog sadržaja, tvorbenog modela i morfološke strukture, izvodi se zaključak kako je kod nastanka i razvoja znatnog broja paških obiteljskih nadimaka prisutan utjecaj talijanskog jezičnog izraza, ali i to kako su ti nadimci, nastavši na ovom području, koje je uvijek pripadalo hrvatskom narodnom i jezičnom korpusu, oblikovani prema zakonitostima hrvatskoga jezika.

Summary

ON THE SEMANTIC CONTENT AND FORMATION OF FAMILY NICKNAMES IN THE TOWN OF PAG

Many years of traffic isolation of the town of Pag, which is situated within a deep bay in the central part of the Island of Pag, resulted in preservation of many traditions, especially "cakavizm" as a form of čakavian dialect.

Although the official family names had been recorded very early (in the year of 1399), family nicknames had developed, too, out of necessity and in order to individualize and to differentiate many families who had the same family names.

From the language point of view, family nicknames in Pag are not dialectal patronymic variants, but rather lexically new words that substitute exchange patronymics in everyday's informal use. Like all onomastic lexical words, nicknames too belong to the basic language expressive elements of the spoken language of Pag, and live according to its rules, preserving its semantic content and lexical meaning.

Family nicknames of Pag have been formed mainly on the bases of their Christian names, occupation, character, physical or mental characteristics of an individual. However, there are also nonsemantic nicknames that have originated from erroneously pronounced Italian words; some of the nicknames lost their meaning due to phonetic changes which then caused the loss of the initial morpheme structure of the words.

With regard to the origin motivation, nicknames as language categories have the form of Christian or family names, and are most often monosyllabic nouns or substantiated other words, because by use of nouns semantic structure of the content is best expressed.

The formative structure of family nicknames of Pag opens those formative elements which are characteristic of čakavian dialect with an obvious influence of the neighbouring štokavian spoken language.

From the structural point of view, it is possible to place them into three groups: unchanged, changed and complex nicknames.

Unchanged nicknames consist of monosyllabic words.

To the group of changed nicknames is belong most of those that have the form of a family names, or have originated from Christian names.

There are very few complex nicknames with distinguishable parts.

All nicknames have feminine and masculine gender forms, and regularly have both singular and plural forms. Singular forms may be declined as nouns of masculine or feminine gender. Plural forms are declined as adjectives according to the pronominal declension, showing their belonging to specific families.

Regardless of the existence of the basis and their root morpheme, which could have, as the meaningful lexeme bearer, being formed under the influence of the Italian language, the family nicknames of Pag, as derivatives, are entirely formed according to the rules of the Croatian language, because Pag has always belonged to the Croatian linguistic corpus.